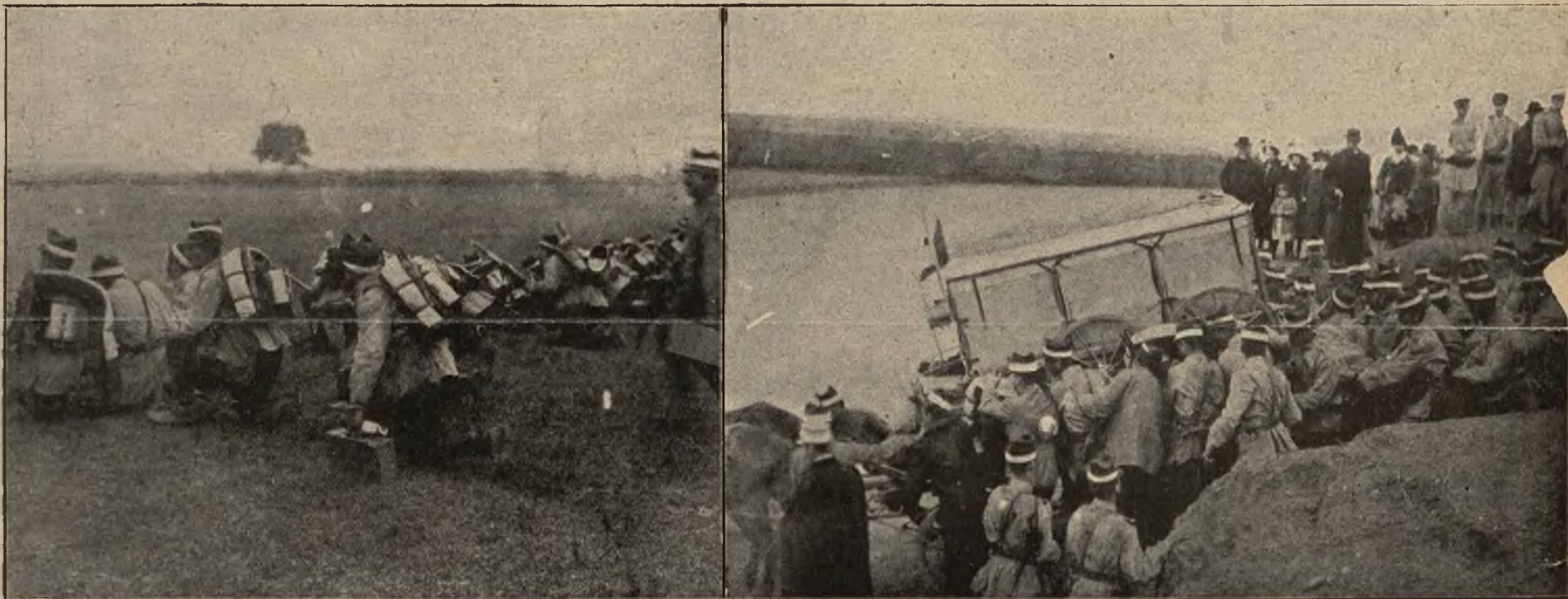

gierskiego schronił się do Turcji, a następnie do Anglii, gdzie po dniach niedoli i głodu, zbliżył się do kół demokracji polskiej i począł próbować sił pisarskich w „Demokracie Polskiej”. Z polecenia demokracji podróżował następnie po Mołdawii, podczas wojny krymskiej przeszedł Serbię, Bułgarię i osiadł na czas jakiś w Konstantynopolu, gdzie napisał pierwszą swoją polityczną broszurę „Udział Polaków w sprawie wschodniej”. W połowie roku 1858 powrócił do Paryża, wstąpił do „Centralizacji”, a po wybuchu powstania w styczniu 1863 roku pospieszył z oddziałem polskim ochotników, sformowanym w Tulczy, na teren walki przez Rumunię. Po zwycięskiej potyczce pod Konstangalią oddziałek polski, liczący 250 ludzi, dowodzony przez Miłkowskiego, został rozbrojony i na tem się skończyła wyprawa. Miłkowski udał się najprzód do Bukaresztu, potem do Paryża, a stamtąd znowu do Galicji się przekradł. Aresztowany we Lwowie, odstawiony następnie do Bawarii, krzyżuje odtąd Miłkowski Europę w rozmaitych kierunkach. W Belgradzie, gdzie osiadł na czas dłuższy, zapoznał się z światem naukowym serbskim i studyować począł dzieje i etnografię Słowiańszczyzny południowej, co potem tak świetnie się odbiło na jego powieściach bałkańskich. W Belgradzie przebywał do r. 1866, poczem przeniósł się do Brukseli, a stamtąd do Lozanny, gdzie otworzył zakład naukowy. Z Lozanny przeniósł się do Genewy, a ostatnie lata życia spędził w Zurychu i Rapperswyli, gdzie jakiś czas pełnił obowiązki kontrolora Muzeum i skarbu narodowego. W r. 1900 na zaproszenie Polskiego Związku w Ameryce odbył podróż do Stanów Zjednoczonych,

Z teatru wojny: Austriackie moździerze 30¹/₂ cm. w drodze do Łowicza.

W pogotowiu: Cwiczenia zmobilizowanej armii rumuńskiej.

która była jednym szeregiem tryumfów i owacy dla zasłużonego patryoty i pisarza. Zgasł w Lozannie, dokąd się przeniósł na ostatnie dwa lata życia.

* * *

Zygmunt Miłkowski (Tomasz Jeż) pozostawił olbrzymi dorobek literacki. Złożyło się nań około 150 powieści, kilkanaście tomów rozpraw historycznych i politycznych i stopy artykułów i rozpraw, rozrzuconych po czasopiśmie. Pod względem płodności był on drugim w Polsce po Kraszewskim powieściopisarzem. Poczet powieści jego rozpoczęła w roku 1858 powieść „Wasył Holub”. Z długiego szeregu dalszych największym powodzeniem cieszyły się „Historia o pradziadku i prawnuczku”, „Pierwsze Boże przykazanie”, „Wnuk chorążego”, „Handzia Zachornicka”. Z powieści osnutych na dziejach Słowiańszczyzny najcelniejszych są „Uskoki”, obok których stoją „Naręczona Haram-baszy”, „Herzog słowiański”, „Żarnica”, „O byt”. Osobny cykl stanowią powieści historyczne „Dersław z Rytwan”, „Dahijszczyzna”, „Rotulowice”, oraz kilka utworów z dziejów powstania 1863 roku.

Zasadnicze linie wizerunku literackiego Jeża bardzo trafnie określił w swej historii literatury polskiej Piotr Chmielowski, który pisze między innymi: „Surowe pojęcie obowiązku, zachęta do pracy wytrwałej a sumiennej, gorące pragnienie sprawiedliwości zarówno dla jednostek i poszczególnych warstw, jak i dla całych narodów, trzeźwość myśli, powierzenie spraw życia rozumowi i sumieniu, nawiązywanie nici sympatycznych z lepszą tradycją prze-